

Hoe groeit een boom?

boomverzorging voor leken

Een tocht door een oude essenboom
een beschrijving door Lucien Calte

“Ik ben een bevoorrecht mens”
interview met Marjan van Elsland

voorjaar 2000

BOMEN *nieuws*

Kwartaalblad van de Bomenstichting

**Mr B.M. Visser
& partners**

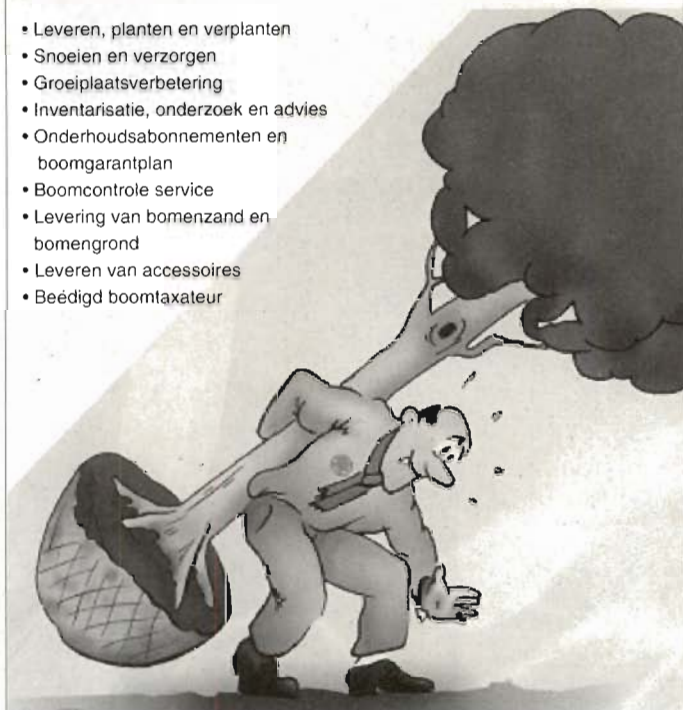
*Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap*

*Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon en fax: 0543 - 51 85 17
e-mail: bmvisser@freeler.nl*

NATIONALE BOMENBANK
Boomverplanting en verzorging

- Leveren, planten en verplanten
- Snoeien en verzorgen
- Groeiplaatsverbetering
- Inventarisatie, onderzoek en advies
- Onderhoudsabonnementen en boomgarantplan
- Boomcontrole service
- Levering van bomenzand en bomengrond
- Leveren van accessoires
- Beëdigd boomtaxateur

Bezoekadres: Abbekesdoel 22a, Bleskensgraaf
Postadres: Postbus 4, 2970 AA Bleskensgraaf
Telefoon: 0184-69 89 89
Telefax: 0184-69 89 90

**INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN
ONDERZOEK EN ADVIES
BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING
GROEIPLAATSVERBETERING**

TRAININGEN

INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN. BOOMKOKERS.

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: Vredesteinsestraat 4 6665 LG Driel Tel: 026-4722718 Fax: 026-4723823 AutoTel: 06-53752665

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

**VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG**

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax.: (030) 601 23 66
06 - 52 63 62 30

Een nieuwe jas

Je bent het al een tijd van plan, maar het komt er niet van. Hij is een beetje versleten en je bent gehecht aan die oude jas. Zal ik wel, zal ik niet ... en uiteindelijk hak je de knoop door. De nieuwe jas is gekocht, hij staat naar je zin en voelt comfortabel. Het is misschien een vreemde vergelijking, maar zo is het ook gegaan met de huisstijl van de Bomenstichting. Het vertrouwde woord Bomenstichting en het groene boompje waren toch wel wat versleten. Jaren geleden had het beeldmerk een nieuw verfje gekregen, maar verder was het in feite onveranderd gebleven. In het jaar waarin de Bomenstichting haar dertigjarig bestaan viert, moest het er maar van komen en "huis"vormgever Jan Veenman kreeg de opdracht een nieuwe stijl te ontwikkelen. De wensenlijst was niet zo groot, maar prominent bovenaan stond het behoud van het boompje. Zelfs binnen de organisatie strijden we voor het behoud van bomen, realiseer ik mij nu. Het boompje is vanaf het begin het beeldmerk van de Bomenstichting en we wilden het niet laten vallen. Daarom hebben we er voor gekozen het boompje te integreren in de nieuwe huisstijl. Wij zijn er tevreden over en wij hopen dat u het ook kunt waarderen.

Een nieuwe huisstijl brengt nogal wat met zich mee. Want op hoeveel uitingen staat het en hoe herkenbaar is het voor velen? Moet je alles waar het op afgebeeld staat bij het vuil zetten en opnieuw beginnen, of pak je het anders aan? Degene die wel eens betrokken is geweest bij zo'n proces, zal daar wel wat in herkennen. Ik hoef u verder niet uit te leggen dat de Bomenstichting heeft gekozen voor de geleidelijke weg. In januari werd de huisstijl geïntroduceerd op alle nieuwe publicaties en ook voor Bomennieuws had dat de nodige consequenties. Sander Appel, grafisch vormgever in Utrecht maakte geheel belangeloos een nieuwe indeling voor de omslag en tussendoor nam hij het binnenwerk ook mee. En als je dan toch aan het verbouwen bent is de wikkell ook maar een kleine moeite. Het resultaat ligt voor u. Wat de inhoud van Bomennieuws betreft: wij blikken terug op de vorige eeuw. Wij presenteren in elk nummer van dit jaar een impressie van artikelen uit de voorbije jaargangen. Verder gaan wij door waar wij mee bezig waren: U op de hoogte houden van de ontwikkelingen in bomenland. Want volgens de enquête die we vorig jaar hielden, bent u over het algemeen dik tevreden over het tijdschrift. Dat doet ons deugd.

Frank Moens

In dit nummer ...

Ik ben een bevoorrecht mens

Deze uitspraak deed Bomenstichting-directeur, Marjan van Elsland bij de aanvang van het gesprek dat enkele redactieleden met haar hadden. Haar werd gevraagd naar hoogtepunten uit de vijftienvijftig jaar, waarin zij zich met de Bomenstichting heeft beziggehouden en naar haar visie op de toekomst. Marjan is gefascineerd door bomen en door de mensen die op de een of andere manier met die bomen bezig zijn. "Omdat ze nog niet klaar is" houdt zij er voorlopig nog niet mee op.

Hoe groeit een boom?

In de vier afleveringen van Bomennieuws dit jaar neemt Marjan van Elsland steeds een onderdeel van de boomverzorging onder de loep. Zij begint met een basisartikel over de groei van een boom, waarin dit proces uitgelegd wordt. Dit als voorbereiding op de meer specialistische artikelen die zullen volgen.

Een tocht door een oude essenboom

Lucien Calle is contactpersoon voor de Bomenstichting in Zeeland. Voor Bn/De Stem, dagblad voor Zuidwest-Nederland schreef hij een serie artikelen over bijzondere bomen in Zeeuws-Vlaanderen. Voor velen is dit een onbekend stukje van Nederland. Daarom kozen wij één van die verhalen uit voor Bomennieuws.

en verder ...

- De totonde van Woudenberg 4
- Iepenwerk 5
- Column: Nederland wordt groener 11
- 30 jaar Bomenstichting 14
- Letterlijk naar bomen luisteren 16
- Van onze lezers 20
- Kort nieuws 21
- Boeken 22
- Agenda 23
- Rijp & Groen 41

op de omslag:
bloeiende Noorse esdoorn (*Acer platanoides*)

De rotonde van Woudenberg

Edwin Koot

weg waar vaak ook nog eens (te) hard gereden wordt. Dat daar iets aan moet gebeuren is iedereen duidelijk. De gemeente kiest voor de aanleg van een rotonde om de snelheid uit het verkeer te halen. De gemeente zegt dat de rotonde helaas nergens anders kon komen dan een gedeelte van de voortuin van het gemeentehuis. En verkeersveiligheid gaat voor alles, toch?

Natuurlijk is dat heel belangrijk. Wat de gemeente echter niet vermeldt is dat de rotonde door de voortuin moet lopen louter, omdat voor lucratieve exploitatie met winkeltjes en kiosken is gekozen voor de ruimte ernaast. Bovendien is het uitgangspunt altijd de totale ontwikkeling van het centrum van Woudenberg geweest. Het centrum van Woudenberg mist namelijk een eigen gezicht. Bij de ontwikkeling is echter niet gekeken is naar behoud of versterking van bepaalde aanwezige karakteristieken. Eén van de meest karakteristieke elementen in het centrum van Woudenberg is nu juist het gemeentehuis, de daarbij behorende voortuin en de daarin aanwezige monumentale plataan.

Kiezen met beleid

Iedere vierkante meter in Nederland moet om de zoveel jaar op de schop. Inzichten veranderen over de inrichting van een park of een stadskern. Ook behoeften aan bijvoorbeeld asfalt en behuizing veranderen.

Veranderingen zijn prima, zolang ook de

De plataan in het centrum van Woudenberg moest wijken voor de aanleg van een rotonde. In de laatste week van '99 werd de boom geveld. foto: de heer van der Pluim

aanwezigheid van bomen daarin wordt meegenomen. Per slot van rekening kunnen bomen ons vele generaties overleven. Eerder kon u in Bomennieuws lezen over de plannen van de gemeente Woudenberg een monumentale plataan voor het gemeentehuis te kappen. De plataan moest wijken voor een rotonde ten behoeve van een betere verkeersgeleiding. Samen met een verontwaardigde Woudenberger heeft de Bomenstichting reeds in februari 1999 een beroepschrift ingediend bij de arrondissementsrechtbank tegen de kapvergunning. Helaas mocht het allemaal niet baten.

Op de plattegrond van de toekomstige situatie staat met een cirkel aangegeven waar de boom stond.

Boom vergeten

Ons belangrijkste bezwaar was dat bij het opstellen van de plannen helemaal niet gekeken is naar deze boom. Onvoorstelbaar dat een monumentale boom van nationaal belang op geen enkel moment is meegenomen in de overwegingen. De gemeente beweert dat het hele proces jaren van zorgvuldige voorbereiding heeft gevergd en dat wij pas in een heel laat stadium onze bezwaren kenbaar maken. Maar hoe hadden wij er eerder van kunnen weten? Als de gemeente er tijdens de voorbereiding nooit bij vertelt dat de plataan voor de plannen moet verdwijnen.

Een tweede argument van de gemeente is de verkeersveiligheid. Voor het gemeentehuis langs loopt een provinciale weg die het dorps hart doorkruist. Een drukke

Mooiste rotonde van Nederland

Begin december 1999 volgt de rechtzitting. De gemeente Woudenberg heeft de rechtszaak lang aangehouden, omdat het bestemmingsplan nog niet rond was. De gemeente Woudenberg wacht de uitspraak van de rechtbank af met de kettingzaag in de aanslag. Op 28 december om tien uur 's ochtends volgt de uitspraak. De rechtbank stelt ons - tot grote teleurstelling - in het ongelijk. Luttele momenten later dreunt de monumentale reus tegen de grond.

De Bomenstichting vindt dat Woudenberg een historische fout heeft begaan. Gekozen is voor de tijdelijkheid van een rotonde (over een paar jaar is er weer een nieuwe trend in het oplossen van gevaarlijke verkeerssituaties) in plaats van de 'eeuwigheid' van een boom. Maar misschien vergist de Bomenstichting zich en heeft de gemeente Woudenberg hier toch een trekpleister van allure mee in huis gehaald. Woudenberg beschikt namelijk binnenkort over één van de mooiste aangeklede rotondes van Nederland. Want welke rotonde kan zich beroepen op een statig gemeentehuis aan haar voeten?

San van der Molen

Iepenwerk

In het vorige jaar heeft de Iepenwacht voor het eerst gewerkt in Friesland, Groningen en Noord-Holland. Het proces van steun verwerven en daadwerkelijk van start gaan met het in kaart brengen van de aanwezige iepen loopt in deze drie provincies niet even hard; in Friesland zijn totnogtoe de meeste resultaten geboekt. In het komende, tweede seizoen van de Iepenwacht zullen de mouwen opnieuw worden opgestroopt om het aantal abonnees, en dus de effectiviteit van het werk, groter te maken.

Subsidie

Een tegenvaller is wel dat de aanvraag voor subsidie om de Iepenwacht verder uit te breiden en te verdiepen eind december '99 is afgewezen door LASER (onderdeel van het ministerie van LNV). De Bomenstichting maakt bezwaar tegen deze beslissing. De Iepenwacht zal ook zonder deze subsidie de gemaakte afspraken nakomen, maar kan in die situatie waarschijnlijk minder groeien dan was beoogd. Dat is niet alleen jammer, maar ook een uitgesproken slechte zaak, waarmee de toekomst van de iep weer minder zeker wordt. De effectiviteit van het bestrijden van de iepenziekte wordt immers groter naarmate het bestreken gebied groter wordt. Kortom: wij vechten voor die subsidie en zullen zonodig andere geldbronnen moeten aanboren.

Een foto en een donatie

Onderdeel van de publiciteitscampagne in Friesland was het plaatsen van een paginagrote advertentie in de acht belangrijkste huis-aan-huisbladen. De pagina opende met een foto van de fraaie iepenbeplanting langs de oude Middelzeedijk tussen Beetgum en Beetgumermolen, gemeente Menaldumadeel. Deze foto was ons toegezonden door een enthousiaste particulier, mevrouw de Lang-Bosma, die al jaren het wel en wee van de bomen volgt. Niet alleen deze iepen, waarop zij vanuit haar woning uitzicht heeft, gaan haar overigens aan het hart; ook de iepen in het algemeen mogen zich in haar belangstelling verheugen.

Eind vorig jaar werd de Bomenstichting prettig verrast met een gift van fl 3000,- te besteden aan het behoud van iepen. Deze gift kwam van Bouwbedrijf de Lang B.V., de firma van de heer de Lang, die de Iepenwacht bij wijze van eindejaarsgeschenk wilde steunen. Besloten is om dit geld te reserveren voor het preventief injecteren van de iepen langs de Middelzeedijk, in mei – juni 2000 uit te voeren door de Iepenwacht. Deze behandeling met Dutch Trig werkt als een soort "grieprik" en geeft de iepen voor één seizoen weerstand tegen de ziekte.

De dubbele iepenbeplanting langs de oude Middelzeedijk in de gemeente Menaldumadeel. foto: T. de Lang-Bosma.

"Ik

ben een

interview met Marjan van Elstrand, directeur Bomenstichting

Dertig jaar Bomenstichting leek de redactie van Bomennieuws een goede aanleiding voor een interview met "het gezicht" van de Bomenstichting, Marjan van Elstrand. Het is een gesprek geworden over een langdurige, blijvende betrokkenheid bij de Bomenstichting, over de successen en dieptepunten van de afgelopen jaren, en natuurlijk over de stappen die de Bomenstichting de komende tijd wil gaan zetten.

"Nederland te vol voor bomen? Onzin, er is plek zat om volwassen bomen te sparen en jonge te planten. Dat besef begint bij steeds meer mensen door te breken en leidt tot verrassende vragen. Bijvoorbeeld van een projectontwikkelaar, die wil weten of er regels zijn voor het sparen van bomen op bouwterreinen. Als het om bomen gaat, ontbreekt het veel mensen nu nog aan de

geen honderd jonge boompjes tegenop!" Marjan is er heel fel op, ook op de rol die gemeenten zouden moeten vervullen. Later in het interview komt dit ook terug in de aandachtsvelden voor de toekomst van de Bomenstichting.

Van adviseur (vanaf 1975), via voorzitter van het Bestuur (vanaf 1978) ben je al weer sinds 1986 directeur van de Bomenstichting, eerst voor één dag, intussen voor vier dagen per week. Nog steeds heel bevlogen en enthousiast. Wat motiveert je, waar haal je de inspiratie en de kracht vandaan?

Een lastige vraag, vindt Marjan, maar het eerste deel van het antwoord komt toch vrij snel: "Het werk is nog niet af. Er is in dit land nog te weinig respect voor bomen en dat stimuleert mij om door te gaan. Bomen zijn zulke fascinerende, levende organismen: mooi, inspirerend, eindeloos flexibel, soms oeroud, maar nog steeds springlevend. Dat vind ik prachtig. Stel je Nederland eens voor zonder bomen, dan weet je meteen waarom ze zo belangrijk zijn!"

Een andere bron van inspiratie vormen de mensen die ze door haar baan ontmoet. "Zoals de donateurs, die regelmatig op excursies en lezingen komen en die ik daardoor een beetje leer kennen. Daarnaast de vakmensen, waarmee ik leerzame en vaak vriendschappelijke contacten heb, overal in het land en de medewerkers van de Bomenstichting, die het eigenlijke werk moeten doen. Dat is een geweldig team van aardige en gemotiveerde mensen, die we bij een volgende gelegenheid maar eens aan de lezers van Bomennieuws moeten voorstellen."

"Bomen zijn zulke fascinerende levende organismen."

visie, dat bomen ongelofelijk belangrijk zijn voor hun eigen welzijn. Maar we komen er wel!" Veel architecten, wegebouwers en andere ontwikkelaars maken plannen zonder eerst te kijken of er soms bomen staan. De "groene vakmensen" staan dan vaak machteloos, tenzij ze kans hebben gezien om een goed doortimmerd groenbeleid vastgesteld te krijgen. Heel recent is in Woudenberg een mooie, monumentale plataan omgezaagd, ondanks juridische bezwaren en aangedragen alternatieven en ondanks 30 jaar Bomenstichting. Het is een kenmerkend voorbeeld van alle gevallen waarin bomen moeten wijken op basis van papieren plannen, terwijl dat met een beetje goede wil en visie voorkomen had kunnen worden. "Zo'n volwassen boom staat gratis klaar om onze omgeving te versieren. Daar kunnen

bevoorrecht mens”

Je bent nu al bijna 25 jaar betrokken bij de Bomenstichting, in verschillende posities. Hoe ben je bij de Bomenstichting gekomen?

“Ik ben van huis uit opgevoed met de natuur. Een boom was bij ons geen boom, maar een eik, berk, beuk.” Marjan heeft na haar bosbouwstudie gewerkt bij de Dorschkamp (het huidige Alterra) op een project over monumentale bomen. Staatsbosbeheer gaf toen - eerste helft jaten zeventig- subsidies voor het onderhoud van monumentale bomen, maar vroeg zich af of dat goed besteed geld was. “Ik maakte kennis met de wereld van de boomverzorging en het stedelijk groen en ook al ging het over bomen, het was toch iets totaal anders dan de bosbouw, maar wel net zo fascinerend. In november 1975 werd mij door J’orn Copijn, medeoprichter van de Bomenstichting gevraagd om adviseur van Stichting te worden.” Dat was haar eerste kennismaking met de Bomenstichting en ze is nooit meer weggegaan.

Wat zijn voor jou hoogtepunten en dieptepunten geweest in die 25 jaar?

Et zijn niet veel dieptepunten, gelukkig, maar een goed voorbeeld is dat het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in januari 1991 de bestrijding van de iepenziekte heeft opgegeven, waardoor deze zich stormachtig heeft kunnen ontwikkelen. We proberen de gemeenten nu te helpen met de Iepenwacht en hopen de epidemie daarmee te stoppen, als we tenminste weer subsidie krijgen om onze twee iepenspecialisten in dienst te houden.

Enkele hoogtepunten zijn snel genoemd: “Het inventarisatieproject en, in het verlengde daarvan het uitbrengen van het boek Monumentale Bomen in Nederland. Als een boom opgenomen is in het register van monumentale bomen geeft dat duidelijk meer bescherming. Dat de Bomenstichting zo groot geworden is, vind ik ook iets waar we trots op mogen zijn. We zijn een kleine stichting, maar er werken dit jaar wel elf betaalde mensen bij ons. De Bomenstichting heeft aanwijsbare invloed gekregen, de naamsbekendheid in de vakwereld is volledig en bij het Nederlandse publiek weten ook steeds meer mensen ons te vinden.”

Na deze terugblik nu een blik naar de toekomst. Wat is je wensbeeld voor Nederland over 30 jaar, en wat zie je als belangrijke ontwikkelingen voor de Bomenstichting de komende jaren?

“Ik hoop dat de uitbreiding van het aantal huizen en wegen in Nederland niet verder ten koste zal gaan van het bomenbestand, dus dat er over dertig jaar nog even-

veel bomen zijn als nu. En dan bedoel ik volwassen bomen en jonge bomen die de kans krijgen om oud te worden. Dat is praktisch heel goed mogelijk, maar vraagt om creatieve ontwikkelaars, die beseffen hoe belangrijk een groene omgeving voor mensen is, en die respect voor bomen hebben.”

De Bomenstichting is op dit moment bezig met het ontwikkelen van een strategie voor de lange termijn. “Een belangrijk element daarin is het besef dat we naar een eigen plek binnen het groenbeheer en de natuurbescherming gegroeid zijn. Er zijn wel heel veel mensen en organisaties met bomen bezig; maar wij zijn op een aantal punten zo gespecialiseerd, dat we daarmee terecht als onafhankelijk kennisknooppunt worden

“Een boom was bij ons geen boom, maar een eik, berk, beuk.”

gezien. Dat vraagt om concentratie op die sterke punten en intensieve samenwerking met allerlei collega-organisaties. Een van onze sterke kanten is onze kennis van het beheer van monumentale bomen, dat spreekt bijna voor zich. Ten tweede weten we erg veel van stadsbomen (bomen in bebouwd gebied), van soortkeuze tot juridische zaken. Naar verwachting zullen deze twee aandachtsvelden de komende jaren dan ook de kernactiviteiten worden.”

De Bomenstichting moet op lokaal niveau sterker worden. “Bij gemeenten komen steeds meer generalisten in plaats van specialisten. De vakkennis verdwijnt en dat vraagt om alerte, lokale mensen, die door ons van de nodige informatie moeten worden voorzien.” Het zal volgens Marjan nog een hele kunst worden om goed op deze ontwikkelingen in te spelen, maar ze heeft er zin in. “Natuurlijk hangt er veel van de subsidiegever af!”

Aan het eind van het gesprek komt Marjan zelf nog terug op een van haar eerste uitspraken deze middag: “Ik ben een bevoorrecht mens. Vanuit mijn huis zie ik een prachtige geregistreerde monumentale eik en vanuit mijn kamer aan de Oudegracht heb ik uitzicht op twee platanen, die ook bij ons in het bestand zitten. En los daarvan, ik heb ook drie geweldige kinderen en een mooi huis in een mooie omgeving. En een geweldige baan, natuurlijk.” Die laatste uitspraak vult ze nu aan met de opmerking dat het een baan is die volledig aansluit bij wat ze belangrijk vindt, en dat ze bovendien van het Bestuur de kans krijgt om samen met de medewerkers veel zelf in te vullen. Wat wil een mens nog meer?!”

interview:
Maartje
Nelemans
en
Frank Moens

Iedereen kan een tak van een boom zagen, maar dat heeft meestal weinig met boomverzorging te maken. Boomverzorging is een vak, dat je vooral aan professionele boomverzorgers over moet laten. Maar als leek, tevens eigenaar of beheerder van bomen wil je misschien toch iets meer over dat vak weten, bijvoorbeeld hoe een boom hoort te groeien en vooral ook om zelf in een vroeg stadium eventuele groeistoornissen te kunnen ontdekken. Je wilt met de geraadpleegde specialist kunnen overleggen, wat er gaat gebeuren en waarom. Wat onderzoekt de boomverzorger, welke diagnose stelt hij en welke behandeling acht hij noodzakelijk. Kortom, wie iets meer van boomverzorging weet, is een betere gesprekspartner voor de vakmensen en een betere "baas" voor z'n bomen.

In vier nummers van Bomennieuws zullen diverse aspecten van boomverzorging aan bod komen. Deze serie artikelen is bedoeld voor leken, maar het is vakmensen en beunhazen natuurlijk niet verboden om ze ook te lezen. [De eerste groep kan misschien zinvol commentaar geven, de tweede groep leert er hopelijk van, dat ze dit specialistische vak eerst maar eens echt moeten gaan leren, voor ze zich weer met een boom bemoeien.]

Dit eerste artikel gaat in op de vraag: hoe groeit een boom? Het tweede behandelt onderzoek en verzorging bovengronds. Artikel drie gaat over onderzoek en verzorging ondergronds. Tenslotte wordt in het vierde verhaal (Bomennieuws 4, 2000) een en ander verteld over het kiezen, planten en verplanten van een boom.

Hoe groeit een boom?

boomverzorging voor leken, deel 1

foto boven:
Zoveel mogelijk
bladeren in de
zon

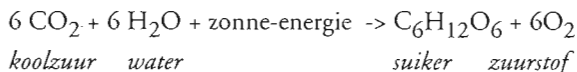
Marjan van Elsland

Er zijn vele boeken volgeschreven over anatomie en fysiologie van bomen en nog steeds weten wij niet tot in detail, hoe de levensprocessen verlopen. Maar er is genoeg bekend om een aantal basisprincipes te kunnen begrijpen: de sapstromen in bast en hout, de "suikerfabriek" in de bladeren, de functies van zonlicht, regen, zuurstof en koolzuur, meststoffen enz. Zo krijgt men inzicht in het verloop van de groei.

De boom van blad tot wortels

De bladeren hebben vooral tot taak om de noodzakelijke bouw- en reservestoffen voor de boom te maken. Deze suikerfabriekjes zijn in het groeiseizoen constant bezig om koolzuur (uit de lucht) en water (uit de bodem) om te zetten in suikers. De energie voor dit proces halen ze uit zonlicht. Een afvalproduct is zuur-

stof. De formule van dit proces, ook wel fotosynthese of koolzuurassimilatie genoemd, is:

Op deze formule is het hele leven op aarde gebaseerd. Alle planten leggen op deze manier energie vast; de fotosynthese is het begin van de voedselkringloop, waar dieren en mensen van afhankelijk zijn, die kunnen geen

losse chemische elementen omzetten in suikers. Ook is zonder zuurstof geen leven op deze aarde mogelijk. Door adem te halen verbranden hogere planten en dieren suikers en komt de opgeslagen energie weer vrij voor andere levensprocessen. Dit verloopt volgens dezelfde formule, maar dan omgekeerd. De rol van bomen in het vastleggen van koolzuur (broeikas-effect) en de zuurstofvoorziening (ze gebruiken uiteindelijk veel –zo niet alle– zuurstof weer zelf) is een apart verhaal waar we nu niet op ingaan.

De suikers worden omgezet in zetmeel (reservestoffen) en eiwitten (bouwstoffen). De daarbij noodzakelijke elementen als kalk, fosfaat, stikstof, zwavel, enz. komen met het water uit de bodem. Deze bouw- en reservestoffen zijn overal nodig waar de boom leeft en groeit, dus aan de buitenkant en de uiteinden voor dikte- en lengtegroei. In het (levende) spinthout en de (levende) bast van stam, takken en wortels vinden allerlei activiteiten plaats, waar energie en bouwstoffen voor nodig zijn. Daarnaast wordt de boom ieder jaar weer een jaarring dikker en worden takken en wortels langer en meer vertakt, naarmate de boom ouder wordt. Al die groei en activiteit is dus mogelijk dankzij de fotosynthese in de bladeren, die duurt van het uitlopen in het voorjaar totdat het laatste bladgroen in de herfst uit de bladeren verdwenen is.

De functie van *stam en takken* is om zoveel mogelijk bladeren in de zon te krijgen. Daarom groeit een boom in het bos snel "naar boven", naar het licht en krijgt hij daardoor een lange, meestal kale stam en een kleine, levende kroon in het kronendak van het bos. Bomen die helemaal alleen staan, bijvoorbeeld in een tuin of een groot weiland, hebben nooit tekort aan licht en groeien daarvoor net zo hard in de breedte als in de hoogte. Ze hebben rondom een enorme kroon. Een boom, die vooral van één kant licht krijgt, zoals in een smalle laan, langs de bosrand of in een groep bomen, zal aan de lichtkant een brede kroon ontwikkelen, terwijl aan de donkere kant de takken door lichtgebrek snel afsterven en de stam kaal blijft tot bovenaan (zie foto bladzijde 8).

De *wortels* hebben een dubbele functie. Ze verankeren de boom in de grond en zorgen voor de opname van water met voedingszouten

Het verankeren gebeurt zeer gericht en "doelbewust". Allerlei factoren bepalen de grootte en de verspreiding van de wortels: de groei en de grootte van de kroon en de gewichtsverdeling in de kroon, de heersende windrichting, de mate van steun door andere bomen, een boompaal, een muur, het uitbreken van een grote tak, enzovoort. In het bos, waar de kronen vaak klein zijn en het kronendak veel wind tegenhoudt, zijn de wortelstelsels per boom klein (een kleine kroon heeft ook weinig water en zouten nodig). Een solitaire boom met een

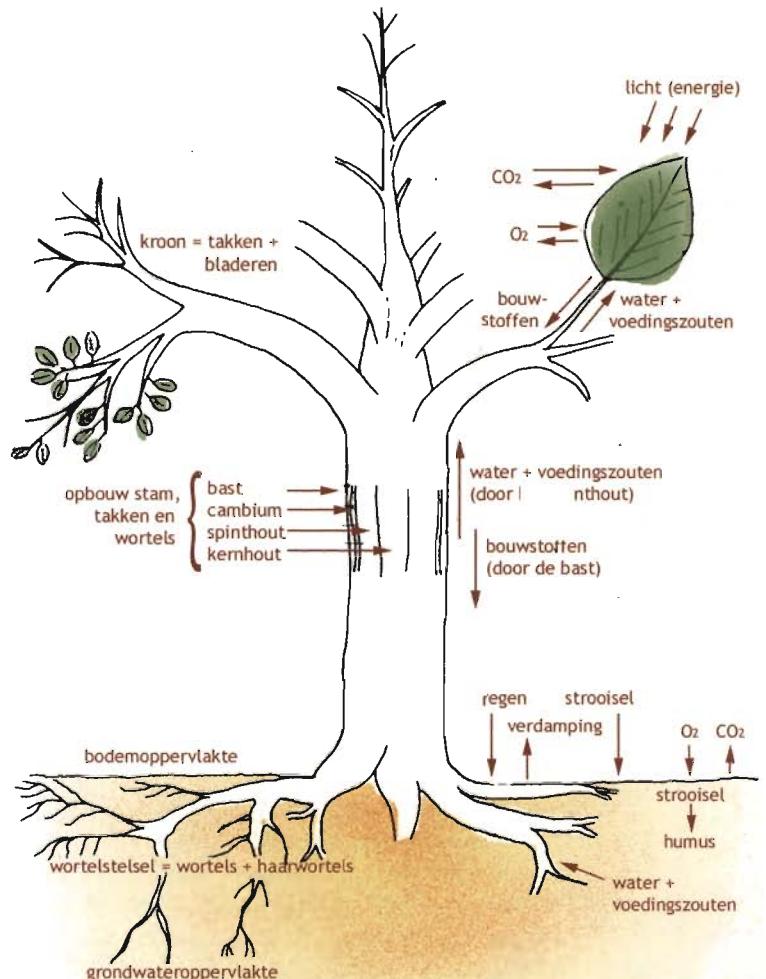
enorme kroon heeft daarentegen een enorm wortelstelsel nodig om overeind te blijven en om die kroon te voorzien van water en voedingszouten.

In principe zal een beschadigd wortelstelsel door de boom zo snel mogelijk worden gecompenseerd.

Zo zal een scheefgewaaide, maar verder vitale boom onmiddellijk druk- en/of trekwortels maken om zich aan te passen aan de nieuwe situatie.

Maar een boom die te lang een boompaal tot steun heeft, zal in zo'n situatie onvoldoende wortels vormen, want hij "rekent op" die paal, zoals bomen in het bos zich aanpassen aan de steun, die ze elkaar geven zal.

De wortels zijn voortdurend "in beweging", ze passen zich steeds aan aan veranderende situaties in en buiten de boom, onder en boven de grond. Ze zijn ook langer actief dan de bladeren, die op min of meer vaste tijden uitlopen en afvallen en dus eenduidelijk groeiseizoen kennen. De wortels zijn actief zolang de temperatuur dat toestaat, dus als er geen vorst in de grond zit. Wat veel mensen niet weten is, dat voor de activiteit van wortels constant zuurstof beschikbaar moet zijn in de bodem: de wortels halen adem om aan hun energie te komen.

De weefsels, van schors tot kernhout

Uit het voorgaande zal al duidelijk geworden zijn, dat een boom, ook al komt hij niet van z'n plaats, toch een dynamisch organisme is, dat zich voortdurend aanpast aan de veranderende omstandigheden in en buiten hemzelf. Er is bovendien een continue beweging van alle mogelijke stoffen, die zich in verticale en horizontale richting bewegen zonder dat altijd helemaal duidelijk is, hoe de bewegingen worden aangestuurd. De taken van schors, bast, cambium, spinhout en kernhout zijn dan ook net zo fascinerend als die van bladeren, takken, stam en wortels.

De *schors* bestaat uit afgestorven bastweefsel en geeft iedere boomsoort zijn eigen karakteristieke patronen op stam en

takken.

Functies van de schors zijn in elk geval bescherming en isolatie. Een boom met een dikke schors (eik) verdraagt meer extreme temperaturen dan een met een

De groei van een boom.
Elk jaar een laagje erbij.

tek.:

Klaas Huizinga,
Humphrey
Bennett

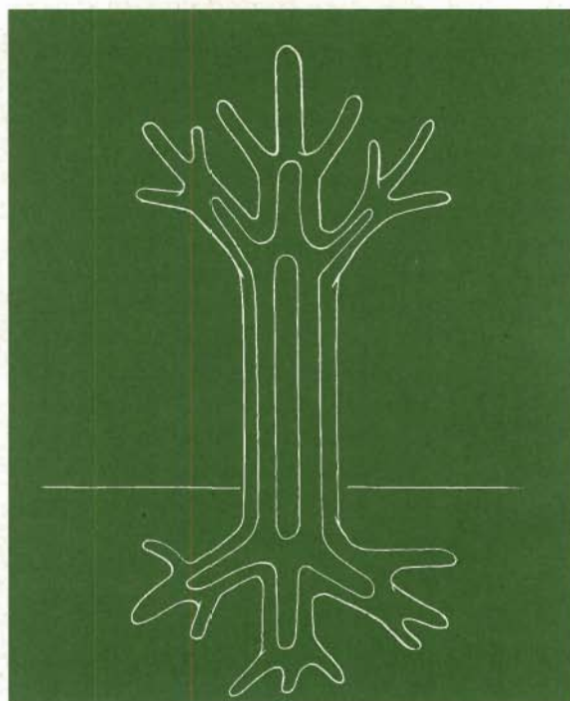
dunne schors (beuk). De *bast* leeft en heeft meerdere functies, zoals het vervoer van bouwstoffen in de sapstroom vanaf de bladeren tot en met de wortels. Daarnaast beschermt de bast de onderliggende weefsels als een huid tegen uitdroging en infecties.

Onder de bast ligt de *cambiale zone*. Het cambium deelt zich in het groeiseizoen voortdurend; naar buiten toe worden uiteindelijk diverse vormen van bastcellen gevormd en naar binnen houtcellen. Vanuit het cambium komt ook de overgroeiing van wonden op gang.

Het *spinhout* leeft en is net zo actief als de bast. De sapstroom van de wortels naar boven loopt meestal door de buitenste jaarringen van de boom. Daarnaast kan en zal het spinhout actief reageren op binnendringende schimmels, bacteriën en – in mindere mate – insecten. In het spinhout wordt een afgrenzingslaag gemaakt die de binnendringers onschadelijk maakt. Doordat meer inzicht verkregen is in dit afgrenzingsproces, is

in de jaren tachtig de visie op de boomverzorging totaal veranderd. Hier komen we in het tweede artikel van deze serie op terug.

Het *kernhout* tenslotte is dood en niet actief, maar daarom niet minder belangrijk. Het is de spil, waar het hele leven van de boom bijna letterlijk om draait en op steunt. In het kernhout zijn soms afvalstoffen opgeslagen (zoals looizuur in de eik), waardoor het beter geconserveerd blijft. De boom zal als de omstandigheden meewerken dan heel oud kunnen worden, omdat hij staat als een rots. Bomen met zacht, makkelijk verrottend kernhout, zoals de linde hebben echter ook manieren ontwikkeld om heel oud te worden, vooral door aan de buitenkant voortdurend op de juiste plaatsen steunweefsel aan te maken, dat de boom letterlijk overeind houdt.

De boom als klimplant

Een eeuwenoude boom heeft zelden levende cellen, die ouder zijn dan tien, hooguit twintig jaar, omdat de levensprocessen zich voortdurend alleen in de buitenste en uiterste weefsels van de boom afspelen. De rest van de boom is het dode, niet meer actief reagerende skelet, waar de levende delen als het ware op groeien, alsof het om een klimplant gaat. Ieder jaar komt er aan de buitenkant een levend laagje bij en sterft er aan de binnenkant een laagje af. De eenmaal gevormde weefsels komen niet meer van hun plaats. Dat verklaart bijvoorbeeld, waarom in een boom een inscriptie van tientallen jaren oud wel uitdijt door de diktegroei van de boom, maar op dezelfde hoogte blijft zitten.

De boom in

Nederland wordt groener

Wat heeft een computer met bomen te maken? Met een computer kun je schrijven en schrijven kan ook met een potlood en een potlood is van hout en hout komt van een boom. Maar een computer en een boom? Ik zou het niet weten. Toch staat er in mijn dagblad een paginagrote advertentie met een paginagrote foto van een prachtige boom waarin een computermerk wordt aangeprezen. Op een eveneens gevulde bladspiegel worden verschillende managers gevraagd bij een vastgoedbedrijf. Door de tekst dwarrelen boomblaadjes in een groene steunkleur. Ik vraag me af: wat moeten managers met groene blaadjes?

Nederland wordt groener, althans volgens een reclamespot van een bekende bierfabrikant. Die beoogt met zijn groene blikjes Nederland aan het zuipen te krijgen. Dus als er maar genoeg gedronken wordt lijkt Nederland groener. Zo kopt een netwerkorganisatie in zijn advertentie dat het op groei gericht is. De bijgaande tekst verklaart dat nieuwe bedrijfsprocessen, strategieën, systemen, organisatievormen en meer van dat fraais (en ook nog allemaal nieuw) geënt worden op bestaande organisaties. Het klinkt heel indrukwekkend, maar gooi het maar in mijn pet. Om het visueel duidelijk te maken is er een eenvoudige geënte scheut bij afgebeeld. Een vertederend kwetsbaar twijgje als symbool voor hoogwaardige technologie. Hoe komen ze er op. Een Zorginstelling voor welzijn, wonen en zorg bundelt haar krachten en daar heeft men een personeelshoofd voor nodig. Maar waarom die oproep ondersteund moet worden met een stoere eik in alweer een groene steunkleur snap ik niet. Wat weet een hoofd

personeel nu af van bomen? Bij de volgende advertentie mag je het hopen. Daar zoeken ze Bomen voor boven het maaiveld. Zwaargewichten dus. Doch ze vragen projectontwikkelaars en vastgoedadviseurs. Ik vrees het ergste. Als die lui hun slag slaan blijft er geen boom boven het maaiveld staan.

Zo begrijp ik ook de luchtvaartmaatschappij niet die doorgaans adverteert met vliegende zwanen. Bedoelde blauwe maatschappij is een samenwerkingsverband aangegaan met een concurrent met een groene huis-kleur. Om dat te melden hebben ze voor die gelegenheid een advertentie in een groen jasje gestoken, met een foto erbij van een weelderig bemoest oerwoud. De bedoeling van het samengaan is dat er meer vluchten komen en reizen een stuk makkelijker wordt. Maar de link met een ondoordringbaar oerwoud ontgaat mij ten enenmale. Een oerwoud is ongeschikt als landingsbaan. En dat reizen een stuk makkelijker wordt? Betekent dat dat dan de vijfde baan van Schiphol niet meer nodig is? En dat het zogenaamde bulderbos, aangeplant om de vijfde baan te voorkómen, tot een oerwoud mag uitgroeien?

Nu ik het toch over het Bulderbos heb vraag ik me af of Netelenbos echt zo groen als gras is. Denkt ze nou werkelijk dat die vierduizend bomenbezitters hun boompjes afstaan? Nee, want daar hebben ze geen bomen voor geplant. Ze zijn geplant uit protest tegen de aanleg van die vijfde baan op Schiphol. Milieudefensie heeft die percelen grond gekocht en vervolgens weer door verkocht aan de actievoerders, die er hun boompjes op plantten. Een ludieke actie, maar ik zou me als boom misbruikt voelen. Die bomen zijn een ordinaire stand-in voor de actievoerders. Die bomen zijn gewoon voor hun karretje gespannen. De optoep van Netelenbos om ze alsjeblijft af te staan is een heisa die nergens op slaat. Het gaat niet om het onteigenen van die bomen, maar om de grond. Als die milieufanaten nog een paar jaar drammen heeft Netelenbos een groter probleem, want dan heeft ze een kapvergunning nodig. Nu zijn deze scheuten waarschijnlijk nog onder de maat.

Producten die niets met groen te maken hebben krijgen een groen jasje en wekken daardoor de suggestie milieuvriendelijk te zijn. Dat vind ik nou onder de maat. Zo groen ben ik nu ook niet. Overigens schijnt groen in de drukkerswereld een slechte steunkleur te zijn, omdat die volgens de regels vloekt met een zwarte tekst. Maar dat zal mij een zorg zijn, want ik hou van groen, zelfs op papier, zeker in Bomennieuws. Want het is de kleur van de hoop.

Roelie de Weerd

COLOMBO
 NIJWAMIN

Een tocht door een oude essenboom

foto:
Wim Kooyman

Ergens in de polders tussen Groede, Schoondijke en Nieuwvliet staat een partij grote essen. Het zijn prachtige oude bomen. Soms krijg ik dan gewoon

Lucien Calle is contactpersoon voor de Bomenstichting in Zeeland. Voor de rubriek Natuurstemmen in het dagblad Bn/De Stem schreef hij een serie artikelen over bijzondere bomen in Zeeuws Vlaanderen. Voor velen is dit een onbekend stukje van Nederland. Daarom kozen wij één van die verhalen uit voor Bomennieuws.

zin om even in zo'n geweldige reus te klimmen. Misschien een wat primitieve gedachte, maar soms moet je zo'n prikkel eens een keer niet onderdrukken. De boom eens even lekker beetpakken, voelen, ruiken, beleven. Van top tot teen bekijken.

We beginnen onder aan de stam, waar de verdikte wortelhals zit.

Brede worteluitlopers lopen naar alle kanten. Ze zien er sterk uit, bang voor omvallen van de boom hoeven we dus niet te zijn. Tussen die wortels zijn stukjes waar wat water blijft staan, een soort van natuurlijke minivijvers

dus. Daar groeit gewoon dikkopmos. Dit mini-milieu lijkt veel op het mosmilieu tussen het gras op de bodem eromheen.

Het onderste stuk stam is een stoer stuk zonder al te veel zijtakken. De schors is hier erg ruw en er zijn spleten waar je neus zo in verdwijnt. Na een klauterpartij komen we aan in het midden van het takkenstelsel. Hier laat zich voor het eerst een beetje beweging voelen, veroorzaakt door de wind. Het is altijd weer even wennen aan de hoogte. Daarbij doet zich een merkwaardig verschijnsel voor. Vanaf de grond gezien leek de boom helemaal niet overdreven hoog. Zit je eenmaal op een tak wat hoger, dan lijken de verhoudingen totaal veranderd. Ineens lijkt je wel drie keer zo hoog te zitten. Hebben we hier te maken met optisch bedrog of met een soort ingebouwd veiligheidssysteem, dat je wat voorzichtig maakt?

Nietig

Midden in de kroon aangekomen heerst een besloten sfeer, met veel schaduw.

Dikke takken lopen tamelijk horizontaal alle richtingen uit. Ze zijn zo dik dat je er gemakkelijk over kunt lopen. Als mens voel je je midden in zo'n enorme takkenmassa nietig en geborgen, ook een lekker gevoel. We zien hier vooral twee mossorten die op de takken groeien: het sikkelsterretje en klauwtjesmos. Ze vormen schitterende groene matjes.

Hop weer verder omhoog gaat het. De bewegingen die de boom maakt worden nu toch steeds duidelijker. Wat verderop zit een stuk dood hout. Onder de los zittende stukken schors wemelt het van de insecten. Je merkt dat zo'n boom een heel ecosysteem op zich is, met tientallen soorten organismen. Het laatste stuk naar de top is nog een hele hijs. We zijn geen 39 jaar meer, zullen we maar zeggen. Toch wordt de top gehaald. Eerst even vergapen aan het adembenemende uitzicht. Naar het noorden zien we Nieuwvliet en de kerktoren van Groede. Naar het westen de Erasmusbossen en de molen van Zuidzande. Aan de andere kant de windmolen bij Oostburg. Voor me slingert de Nieuwkerkse kreek door het landschap, met even verderop het natuurgebied De Blikken. Wat een landschap!

Andere sfeer

Hier in de top van de boom heerst een totaal andere sfeer dan middenin. Alle takken zijn jong, groeiachtig en vele stekken recht omhoog. Er is veel meer licht en de wind waait er flink doorheen. Alles beweegt. De takken hebben hier een gladde schors. Er is een aardige verzameling aan korstmossen op de takken aanwezig. Dat betekent dat de lucht in West-Zeeuws Vlaanderen

nog betrekkelijk zuiver is.

Eén daarvan is het zogenaamde purperschaaltje, een grappig dingetje. Het begint als jong korstmosje in een mooi rondje te groeien, met in het midden fraaie purperen schijfjes. Dat zijn de voortplantingsorgaantjes. Door de snelle diktegroei van de takken, waaraan ze immers vastzitten, worden ze zijdelings uitgerekt, waardoor het afgeplatte schijfjes worden. Hoe sneller de tak groeit, hoe afgeplatter het schijfje.

Filosoferen

Op deze plek moet ik even blijven genieten. Van de boom en het uitzicht. Voor mijn gevoel zit ik nu zo hoog dat ieder contact met de grond verbroken is.

Een ideaal moment voor wat gefilosofeer. Waarom klimmen mensen eigenlijk zo weinig in bomen? De meeste kinderen doen het heel graag, maar ze krijgen zelden de kans. Vind in onze geciviliseerde maatschappij maar eens een boom waar je gemakkelijk in kunt klimmen. Alles wordt zo hoog opgesnoeid dat je zelden goed bij de onderste takken kunt. Een goede klimboom is toch veel leuker dan het meest geavanceerde speelgoed? Vuile kleertjes? Ach nee, zo bekrompen kunnen we toch niet zijn. Gevaarlijk? Een goede klimboom is niet te hoog en heeft zoveel takken naar alle kanten dat een flinke valpartij onwaarschijnlijk is. Kinderen vernielen bomen, ze breken toch takken? Ach, vergeleken bij sommig 'gewoon' onderhoud als het weghalen van complete beplantingen, zijn kinderen nooit zo 'effectief'. Bovendien, hier en daar een gebroken tak heeft ook zo zijn natuurwaarde. Geef iedere woonwijk een aantal klimbomen waar kinderen zich naar harrelust kunnen uitleven met het bouwen van boomhutten.

Zou er een relatie zijn tussen de steeds maar roemende problemen bij de jeugd en de vervreemding van de natuur en zou het simpele boompje klimmen hierbij een rol kunnen spelen? Ach misschien overdrijf ik nu een tikkeltje, kom, het wordt langzaam tijd voor de terugtocht.

30 jaar Bomenstichting

Bomennieuws geeft een goed overzicht van de ontwikkeling van het werk van de Bomenstichting, de voortgang in de boomverzorging en de veranderingen op het gebied van boombeleid en -behoud. De redactie scheurde hoogtepunten uit de oude nummers. In de vier Bomennieuws afleveringen van dit jaar presenteren we elke keer een selectie.

OVER DE BOMENSTICHTING

maart 1978

Ondanks zijn beperkte bosbezit is Nederland een bomenland. Overal staan nog prachtige solitaire, gevee boompartijen nog accent aan het landschap, kunnen wij nog genieten van heerlijke lanen.

Nóg...

want telkens weer moeten wij ervaren dat zo'n stuk schoonheid - dat tientallen en vaak honderd jaren nodig heeft gehad om tot volle wasdom te komen. In enkele uren is geveld. Soms gebeurde dit na ernstig afwegen van belangen. Dikwijls had het echter ook anders gekund en werd te lichtvaardig gekapt. Ook zieke of gewonde bomen gaan vaak onnooig ten gronde. En lang niet altijd wordt op de plaats van de gevallen boom een nieuwe geplant.

Het zijn deze overwegingen die aanleiding zijn geweest tot oprichting van de BOMENSTICHTING.

In ons dichtbevolkte land, waar huizen, wegen en industrie de natuur steeds meer verdringen, moeten wij zuinig zijn op onze bomen. Vooral op de bomen buiten het bos. Daarbij zijn, naast exemplaren die een landschaps- of dorpsbeeld kenmerken, vaak bijzondere soorten en bomen met een geschiedenis. Maar juist de boom als solitair en in groep en laan, is door een reeks van oorzaken kwetsbaarder, krijgt in den regel minder aandacht en wordt gewild of ongewild snel tot slachtoffer. Om met de Bijbel te spreken: de bij ligt aan hun stam! Te veel architecten, stedenbouwkundigen en wegenplanners vinden het moeten sparen van bomen maar lastig. Tonen zij hun goede wil en laten zij bomen staan, dan gaan zij daarbij dikwijls ondeskundig en ondoeltreffend te werk. Buizen en kabels worden gemakshalve liefst zo dicht mogelijk langs bomenrijen gelegd, vaak wordt daarbij het wortelgestel waarop de bomen leven, onherstelbaar beschadigd of ontnemen gaslekken hun binnen korte tijd het leven. In enkele jaren zijn alleen door deze oorzaken in ons land duizenden bomen verloren gegaan! Ook het onbeperkte zoutstrooien dreigt steeds meer bomen te vernietigen.

Waar goedwillende beheerders deze funeste gevolgen trachten te compenseren door nieuwe aanplant, wordt vaak vergeten dat de oorzaken blijven bestaan en ook de jonge bomen dus weinig kansen hebben. Bovendien zal het bij een gunstig verloop toch altijd jaren duren voor deze jonge bomen hun voorgangers op waardige wijze kunnen vervangen. Boompje groot, plantertje dood...

De oprichters van de BOMENSTICHTING hebben niet slechts esthetische oogmerken. Een volgroeide boom is een niet te onderschatten factor in de strijd voor het behoud van ons leefmilieu. Zuurstof wordt een kostbaar goed. Welnu - een honderdjarige kastanjeboom bijvoorbeeld produceert evenveel zuurstof als duizend tienjarige soorten. Als men zich realiseert hoeveel het planten en grootbrengen van die duizend jonge kastanjes kost, is het duidelijk welk een waarde een volgroeide boom vertegenwoordigt. Daarbij spreken wij nog niet eens van de stofvangende capaciteit, van zijn lawaaidempende en windbrekende functie, van het weldadige psychische effect... van de dieren en planten die de boom nodig hebben.

Het bestuur van de BOMENSTICHTING is samengesteld uit deskundigen op verschillende gebieden die de boom raken. Daardoor hopen zij belanghebbenden en belangstellenden te kunnen overtuigen van het nut dat de boom in talloze opzichten voor ons allen heeft. Nodig is een zo volledig mogelijke inventarisatie van waardevolle bomen en boomgroepen in ons land. Nodig is oplettendheid, zodat nodeloos kappen kan worden voorkomen, bedreigde exemplaren door deskundig verplaatsen kunnen worden behouden, zieke bomen kunnen worden hersteld. Nodig is dat onvervangbare bomen door een vorm van monumentenzorg worden beschermd en verminkte situaties door nieuwe aanplant in de toekomst hun vroegere schoonheid zullen herkrigen.

Wij nodigen u uit ons hierbij als donateur en/of correspondent te steunen. U kunt hiervoor de bijgesloten antwoordkaart gebruiken.

De BOMENSTICHTING zal u dan door toezending van zijn informatiebladen regelmatig van zijn activiteiten op de hoogte houden.

Voorzitter de Kruyff nam na 18 jaar afscheid

1/2-1991

Op 29 januari jl. heeft Mr. Edouard de Kruyff afscheid genomen als voorzitter van de Bomenstichting. Vanaf 1972 zat hij in het bestuur, en hij was in deze periode twee keer voorzitter, namelijk van 1972 tot 1975 en van 1986 tot 1991. Al met al achttien jaar dus.

Op naar de 3000

Het nieuwe jaar staat voor de deur. Een jaar waarin een aantal belangrijke zaken zal plaatsvinden. Enkele daarvan zijn de voltooiing van de inventarisatie van waardevolle bomen, het verschijnen van het boek van Kees Duinker over die waardevolle bomen en het openen van het Vroege Vogel Bos op 5 april. Bovendien hopen we met het aantal donateurs een mijlpaal te bereiken. Dit jaar is het aantal donateurs gestegen tot ruim 2700. Als de groei van de afgelopen jaren doorzet passeren we in 1989 de 3000. Dit feit zullen we zeker niet onopgemerkt voorbij laten gaan. Het is duidelijk dat de activiteiten van de Bomenstichting geld kosten. Naast de subsidie van het Ministerie van Landbouw en Visserij zijn de bijdragen uit donaties, fondsen en giften en de opbrengsten, verkregen

uit de verkoop van voorlichtingsmateriaal onontbeerlijk. Alhoewel vooral de kosten van 'Bomennieuws' blijven stijgen, hebben we voor het komende jaar de minimum donatiebedragen niet verhoogd. Op de acceptgiro die u bij dit Bomennieuws heeft ontvangen, staat het minimumbedrag voor u vermeld. Veel donateurs geven echter meer dan hun minimum bijdrage, voor ons een welkome aanvulling van de algemene middelen. Voor het komende jaar rekenen we weer op uw steun.

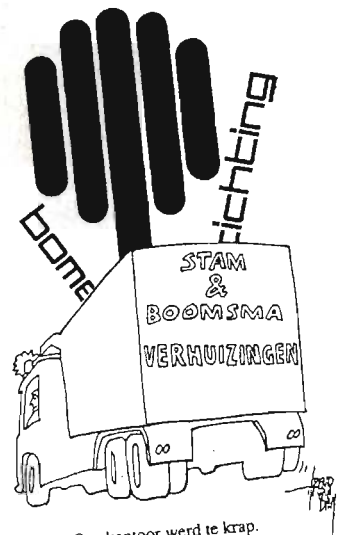
Bestuur en medewerkers van de Bomenstichting

6-1988

BOMEN DAG '85

15 jaar Bomenstichting

Verhuisbericht

Ons kantoor werd te krap. Op een steenworp afstand van de Donkerstraat vonden we een ruimer onderkomen, waar we per 1 juli a.s. onze inreik zullen nemen.

nieuw adres:

bomenstichting
Oudegracht 201 bis
(hoek Haverstraat)
3511 NG UTRECHT
telefoon: 030 - 340 778
fax: 030 - 310 331

3-1993

Hans Pfeiffer nieuwe voorzitter Bomenstichting

1/2-1991

4-1997

Ir. H.R.F. Schotanus,
nieuwe voorzitter van
de Bomenstichting

6-1986

Uittreksel

Beleidsnota 1986-1990

Voor de derde achtereenvolgende keer heeft de Bomenstichting haar beleid voor de komende periode van 4 jaar richting gegeven in een beleidsnota. In dit uittreksel worden de belangrijkste punten weergegeven. De doelstelling blijft ongewijzigd. Het bevorderen van de zorg voor het totale bomenbestand (buiten het bos), opdat Nederland bij voortdurende kap beschikken over een evenwichtig, gezond en rijk bestand aan bomen in bebouwd en landelijk gebied.

- Voorlichting en publiciteit.
- Stimuleren en coördineren.
- Adviseren en bemiddelen.
- Inventarisatie/Registratie van waardevolle bomen.

Geschiedenis
De Bomenstichting
een periode van

25 jaar
ontwikkelde

Bomenstichting wint Conservation Awards 1987

1-1988

De Britse Conservation Foundation looft jaarlijks een aantal prijzen uit voor kleinschalige projecten op het gebied van stadsontwikkeling, milieu- en natuurbescherming en educatie.

De Bomenstichting werd uitgeroepen tot hoofdwinnaar uit de categorie natuurbescherming van de Nationale Conservation Awards op 18 december 1987. Tijdens

1975 Ministerie van C.R.M. geeft subsidie voor een full-time arbeidskracht.

1972 Eerste betaalde medewerker in dienst.

1970 Opzichting in Amsterdam.

1980 De Bomenstichting telt 1500 donateurs, een tweede medewerker wordt aangesteld.

1984 Inventarisatie van Monumentale bomen gaat van start.

1985 De eerste boomadoptie vindt plaats in Kloetinge (Zld).

1986 Eerste folder Bomen & ... verschijnt.

1989 De Bomenstichting heeft meer dan 3000 donateurs. Het Vroegge Vogelbos wordt geopend.

1990 De inventarisatie is gereed, viertig van het 4e lustrum.

1993 De Bomenstichting betreft een eigen kantoorpand.

1994 Het lepeberaad wordt ondergebracht bij de Bomenstichting.

1992 Hare Majesteit, Koningin Beatrix wordt beschermvrouwe. De Bomenstichting presenteert zich op de Florade.

25 jaar Bomenstichting

Wij groeien verder ...

2-1995

Onkruid-prijs 1992 voor de Bomenstichting

1-1993

AKTIE VOOR HET BEHOUD VAN DE "DIKKE BOOM"

15/16-1980

Op het landgoed "Verwolde" in het Gelderse Laren staat de dikste eik van Nederland, 7.15 meter in omtrek. In 1760 was dat nog maar 4.50 meter. Uit deze groei maakt men op dat de 'dikke boom', zoals hij in de wandeling wordt genoemd, ongeveer 4½ eeuw oud is. Als zo'n boom kon praten zou hij veel te vertellen hebben over al de generaties die onder z'n royale bladerdak hebben gespeeld, gerust en ook vergaderd. Onder zo'n solitaire eik werden in vroeger

AKTIE VOOR BEHOUD VAN DE "DIKKE BOOM" (VERVOLG)

18-1981

In vervolg op het artikel in Bomennieuws nr. 15/16 kunnen de aktievoerders voor de "Dikke Boom", de plattelandsvrouwen, het volgende meedelen: De oproep voor steun in het Bomennieuws was niet voor niets. Begin mei was er genoeg geld in kas (ruim

bomen | nieuws

De beroemde kastanjabomen van Vorden bedreigd met kappen!

De twee monumentale kastanjabomen in Vorden die een landelijke betekenis hebben en bovendien op de lijst van geregistreerde bomen staan, dreigen door een gemeentelijk politiek geharrewar te worden gekapt.

Aanleiding

In de winter 1984/1985 brak een tak uit één van de twee kastanjabomen. Deze bleef hangen aan een stormanker dat ongeveer 15 jaar geleden bij een opknaptbeurt was aangebracht. De tak werd verwijderd en de gemeente liet nagaan of een nieuwe verzorging noodzakelijk was. Een bedrag van f. 7000,- zou nodig zijn om de bomen te verzorgen. Een meerderheid van de gemeenteraad wilde dat bedrag echter niet aan de bomen uitgeven, zodat de bomen gekapt dienden te worden, want de veiligheid van voorbijgangers op de nabijgelegen doorgaande weg zou in gevaar kunnen komen.

In dit nummer .....

De beroemde kastanjabomen van Vorden bedreigd met kappen	15, 16
Nederlandse Stichting Fruitrassen opgericht	16
Veel voorkomende ziekten en plagen (29)	17
De inventarisatie en haar betekenis	18
Een nieuwe boombescherming	19
Kabels, ledingen en boommarkels opnieuw verkrijgbaar	19
Relaties tussen mensen en bomen	21 t/m 24
Boekbespreking	25
Nogmaals de lepezeke	25, 26
Waardevolle oude bomen (14)	26
Aktie Nationale Beschermers Commissie	27
Rondwandelingen Arborea Wageningen	27
Donateursdag, 14 juni	27
Selousia, de Amerikaanse reuzenbomen	28, 29
Nieuwe klasie 'Bom in Beeld'	29
Agenda	30
Vragen	30

2-1986

Activiteiten Bomenstichting

In december 1985 was na een gemeenteraadsvergadering het gevaar voor kappen acuut.

Handtekeningen: Raad moet niet voor behoud kastanjabomen!

Lot van kastanjes is in handen Bomenstichting

Vordense commissie: Raad moet niet voor behoud kastanjabomen!

Vordense commissie: Raad moet niet voor behoud kastanjabomen!

Letterlijk naar bomen luisteren

Ko Bierman

Al gedurende heel wat jaren luister ik naar de sapstroom van bomen. Het is iets magnifiek om je oor, meestal door middel van een stethoscoop, tegen de bast van de boom aan te leggen en de hartslag van de boom in je op te nemen.

Of je inderdaad iets kunt horen of niet hangt af van de bast van de boom. Je moet bomen uitkiezen die een gladde stam hebben en zo de optimale kans bieden de sapstroom te beluisteren. Het is interessant te weten dat de sapstroom niet ieder moment van de dag en gedurende het hele jaar door waar te nemen valt. Tijdstip van de dag, temperatuur en weertype zijn belangrijke elementen hierbij. Een goed moment van het jaar om er mee te starten is in de periode dat de natuur de winter achter zich laat en opnieuw langzaam groen gaat worden. Je kunt dan vaak een sapstroom horen die met flink wat geraas gepaard gaat. Het is net of je je oor te luisteren legt tegen een stromende waterleiding al hoor je daarbij minder het pompende geluid dat je bij een boom wel hoort.

Stethoscoop mee het veld in

Meestal begin ik als natuurgids van het IVN rond Pasen een stethoscoop mee te nemen naast mijn andere uitrusting. Vaak is dat op tweede Paasdag als ik gids op de "dag van het Brabants Landschap" in het natuurgebied Haanwijk, gelegen tussen 's-Hertogenbosch en St. Michielsgestel. Dat is een moment waarop bomen hun eerste poging doen hun knoppen in bladeren te doen veranderen. Halverwege de wandeling die ik dan maak staat een paar prachtige balsempopulieren, die vaak net iets eerder hun bladeren laten zien dan de andere bomen in de buurt. Op het moment dat ik bij die populieren ben probeer ik even stil te staan bij alle geluiden die je hier hoort. Je hoort hier het kabbelende water van de Dommel en vogelgeluiden. Als ik dan vertel dat je hier ook de sapstroom van de boom kunt horen, staan de meeste wandelaars mij vol ongeloof aan te staren. Ik haal mijn stethoscoop te voorschijn en leg hem tegen de boom te luisteren. Meestal heb ik meteen een plek gevonden waar je hem fantastisch kunt horen. Soms moet ik even zoeken. Er is bijna altijd wel een wandelaar die het ook wil ervaren en enthousiast de anderen verslag doet van wat hij hoort. Daarna wil toch wel iedereen luisteren naar de sapstroom van de boom... een fijne ervaring.

Bloeden

Aan het eind van de winter, nog voordat de knoppen opengaan en de bladeren zich ontvouwen, begint de boom met het opbouwen van de druk van de sapstroom. Bij berken en bij esdoorns is dit bijvoorbeeld goed waar te nemen als er in die periode een tak wordt afgezaagd. We noemen dit het bloeden van de boom. Takken afzagen is bij deze soorten en nog enkele andere in deze tijd (vanaf februari) om deze reden niet aan te bevelen. Uit de zaagwond druppelt gestaag water met opgeloste voedingsstoffen en suikers. Van dit verschijnsel wordt door de mens ook af en toe dankbaar gebruik gemaakt. Berkensap wordt bijvoorbeeld verwerkt in cosmetische producten en ingedikt esdoornsap is te koop als ahornsiroop.

Verdampen

Water is essentieel voor het bestaan van de boom, zowel voor het vervoer van voedingsstoffen als het regelen van de temperatuur. De wortels zuigen het met grote kracht op en transporteren het de stam in. Bij een eik bedraagt de snelheid bijna 45 meter per uur, bij een es ruim 25 merer per uur. Bij een grote, volgroeide boom in ons land kan de afstand tussen wortelpunten en bladeren meer dan 100 meter bedragen. Bij een eik is het water dus in ongeveer 2 uur boven en bij een es in 4 uur. Een boom met een forse kroon verdampt via de huidmondjes op een zomerse dag met gemak 300 liter water. Daarnaast is er ook water nodig voor het assimilatieproces.

Injecteren

De injectiemethode voor het tegengaan van iepenziekte is gebaseerd op het watertransport in de boom. In het groeiseizoen kunnen iepen met een schimmel worden ingespoten die ervoor zorgt dat de agressieve iepenziekteschimmel geen kans krijgt zich te ontwikkelen. Om de decimeter wordt rondom in de stam met een dikke injectienaald tot in de sapstroom geprikt en het opzuigen van de injectievloeistof door de boom is vaak goed te horen. Binnen enkele uren heeft de stof zich in de boomkroon verspreid.

Groen beleggen? Natuurlijk!

Meer bos in Nederland? **Natuurlijk!**
Stoppen van kappen regenwouden?

- fiscaal voordeel
- aantrekkelijk rendement
- bijdrage aan milieu

Ja, stuur mij meer informatie

Ik ben vooral geïnteresseerd in:

- Beleggen in Europees hardhout (Robinia) met blijvend bos in Nederland!
- Beleggen in tropisch hardhout in Costa Rica en het regenwoud sparen!

Naam _____ m / v

Adres _____

Postcode _____ Plaats _____

Tel. _____ Leeftijd _____ (i.v.m. sturen juiste informatie)

Deze bon in een gesloten envelop sturen naar:

De Groene Spaaradviseurs
Antwoordnummer 10047
2800 VB Gouda
(een postzegel is niet nodig)

DE GROENE
SPAARADVISEURS

bomen I

tel. 0182-570290

COPIJN

Groenekan

sinds
1777

verrassend ontworpen - zorgvuldig gekweekt

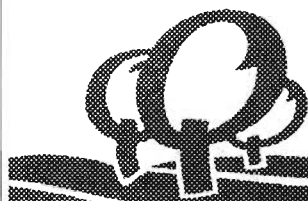
- ontwerp bureau -
- boomkwekerij -
- groei-, snoei- en kapadvies -
- herkenning ziekten en aantastingen -
- boomtaxaties -

Brochure vormbomen en boomvormen op aanvraag

Copijn • Groenekanseweg 174 • 3737 AK Groenekan
tel. 034621 - 2401 • fax 034621 - 1207

Afdeling boomverzorging

- snoeien van bomen d.m.v. klimtechnieken en met inzet van 2 eigen hoogwerkers.
- standplaatsverbeteringen d.m.v. aanbrengen bomenzand en beluchtingen/bemestingen onder hoge druk.
- onderzoek en rapportages
- leveranties bomenzand
- boomverplantingen met newmanframe

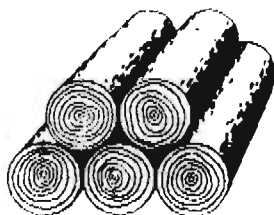
**VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV**

• oisterwijksebaan 8A • 5056 RD berkel-enschot • tel. 013- 540 82 00 • fax: 013 - 5408201

**Te koop
gevraagd:**

**Populieren- en
iepenstammen**

(iepenstammen)
t.b.v. zinkers
voor de
visserij-industrie
in Noorwegen

Rondhouthandel-Bomenrooibedrijf

v.d. Horst bv

Rolderstraat 27,
7849 PB De Kiel
Telefoon: 0591 - 382202
Fax: 0591 - 381910,
Autotel. 06 - 50501936

”Praktische advisering en maatwerk”

DLV Adviesgroep Groen nv

Uw partner voor advies in:

- Beheer- en inrichtingsplannen voor de landelijke en stedelijke buitenruimte, MER studies
- Onafhankelijk advies over ecologisch ontwerp en inrichting voor een duurzame leefomgeving in stad en land
- Technische, economische ondersteuning en ontwerp bij aanleg en onderhoud van buitensport accommodaties
- Begeleiding in omschakelingsprocessen naar natuurlijk en ecologisch beheer
- Bosbouwbeheerplannen en –uitvoering
- Ecologisch beheer Natuur en Milieu Educatievevoorzieningen
- Ontwikkelen van didactisch materiaal over natuur en milieu
- Economische begeleiding en ondersteuning bij uw bedrijfsvoering
- Tuinieren en recreatief medegebruik
- Kleinschalig ecologisch groenadvies (tel.helpdesk 08.30-12.00 uur)
- Teeltbegeleiding natuurlijk tuinieren
- Niet-beroepsmatige landbouw
- Cursussen, Arbo, kwaliteitszorg en certificering
- Projectmanagement, detachering en management-ondersteuning

DLV Adviesgroep nv Groen

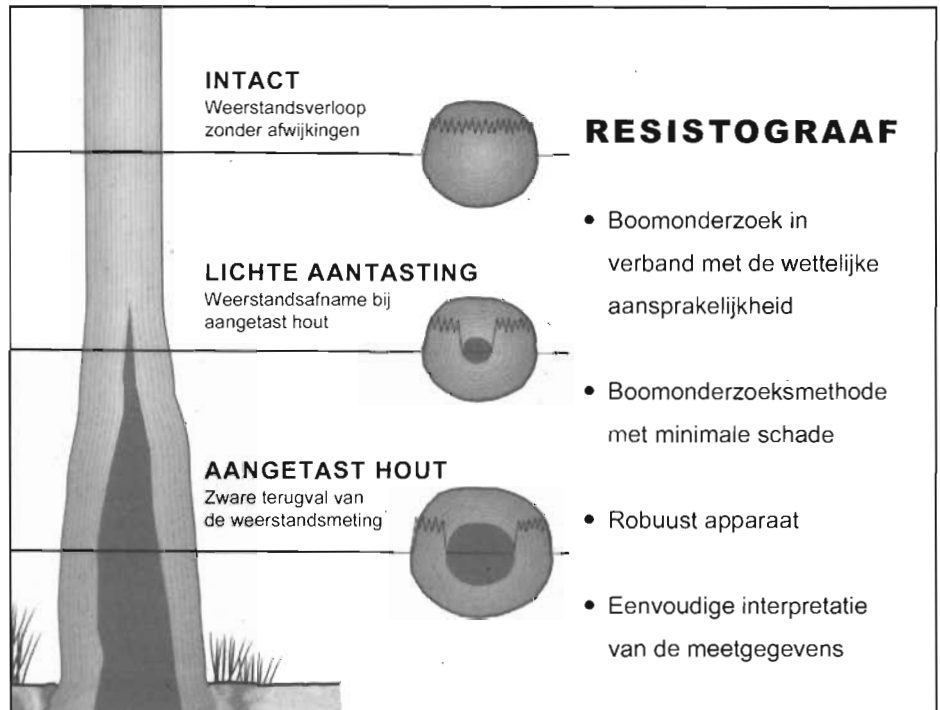
**De Drieslag 25
8251 JZ Dronten
tel. 0321-38 00 07
fax. 0317-491449**

I.T.S. levert voor uw boom:

- Boomverzorgingsartikelen
- Boombeluchtingsystemen
- Antiwortelfolie
- Bodemverbetering/meststoffen
- Boomonderzoeksapparatuur
- Boomroosters
- Bomengrond/bomenzand
- Kroonverankeringsmaterialen

Overige producten:

- Daktuinmaterialen
- Flowforms

I.T.S. - INTERNATIONAL TREE SERVICE

C.T.N. Civiele Techniek Nederland B.V.

Postbus 247
7240 AE Lochem

Aalsvoort 63
7241 MA Lochem

Tel. 0573 - 298700

Fax. 0573 - 257683

groenbeheer inzichtelijk in beeld

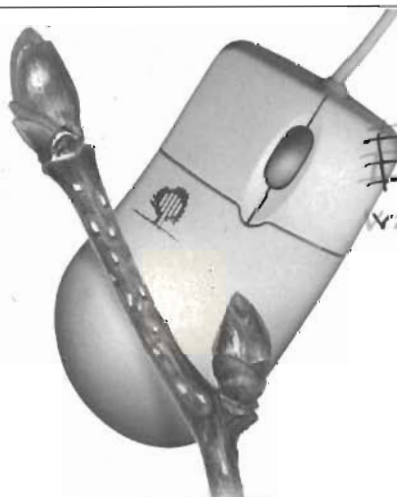
Voor efficiënt groenbeheer van landelijke en stedelijke gebieden is inzicht in aantallen, kosten en verzorgmethoden vereist. Ondanks de complexiteit en veelheid aan gegevens maakt **MB-Beheer** het groen- en landschapsbeheer voor iedereen tot een eenvoudige zaak. **MB-Beheer** beschikt over een uitgebreide functionaliteit, werkt razendsnel en is zeer gebruiksvriendelijk. Gegevens kunnen rechtstreeks worden gekoppeld aan tekensystemen als AutoCad en MicroStation. Het bijhouden van inventarisatiegegevens gaat daarmee nog sneller. Tevens vervaardigt u in een handomdraai thematische kaarten. Uiteraard is koppeling met RAW-programmatuur mogelijk.

Ervaar het gemak en de doeltreffendheid van **MB-Beheer**, maak een afspraak voor een demonstratie!

MB-Beheer

Bakker & Spees
Prinsengracht 76, 1015 DX Amsterdam
Tel.: 020 638 1489 fax: 020 638 4302
<http://www.xs4all.nl/~bakspe>

**Bakker
& Spees**

Elke knop is het begin van een ontdekkingsreis.

www.bomenstichting.nl

Bomen
stichting

Van onze lezers

Geachte redactie

Graag wil ik even reageren op het stukje van de heer van der Werf¹⁾ in het laatste Bomennieuws van 1999.

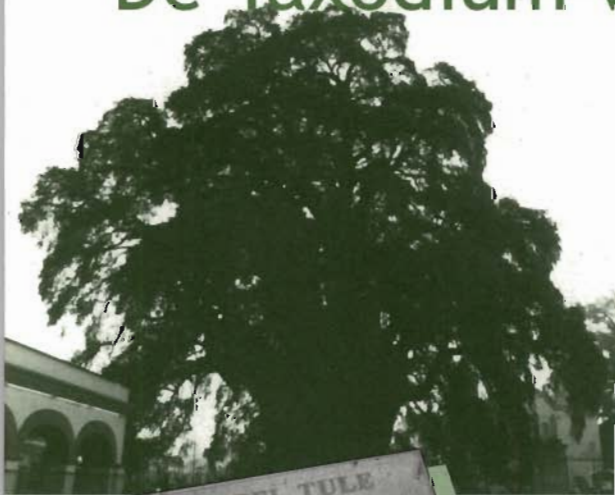
Als (oud)vertegenwoordiger van de Bomenstichting heb ik jarenlang diverse zaken in behandeling gehad. Ook ik had soms mijn twijfels over de oprechtheid van sommige mensen. In het laatste bomennieuws waren een aantal voorbeelden genoemd waarvan de rooiaanvraag voor een zonnepaneel wel de leukste was. Soms zag ik dat een burenruzie zich verplaatste naar de bomen. Als vertegenwoordiger van de Bomenstichting zat je dan tussen twee partijen. Ook ik vroeg mij wel eens af of ik daar mijn (vrije) tijd in moest steken? Toch ben ik altijd doorgegaan. Ik heb geleerd in deze periode dat mensen uit soms voor mij heel vreemde motieven handelen. Ook waren er successen. Als ik nu langs een boom kom die wij hebben behouden, dan praat ik even met hem, in de trant van "zo jongen je staat er nog mooi bij".

Op zo'n moment ben ik misschien ook spiritueel bezig. Vaak wordt bij conflicten gezocht naar het compromismodel. Het lijkt mij goed om, zoals de redactie voorstelde, hierover een gedachte-uitwisseling in het Bomennieuws aan te gaan. De basis zou respect voor elkaars ideeën kunnen zijn. Ook mensen die lid zijn van de Bomenstichting, zijn dat uit verschillende overwegingen. Sommige hebben een spirituele overweging, andere blijven graag op de hoogte van de nieuwste technieken. Open staan voor deze verschillende beweegredenen maakt het lid zijn van de Bomenstichting alleen maar interessanter.

Dirk Jan van den Berg, Hilversum

¹⁾ B. v.d. Werf heeft zijn lidmaatschap opgezegd omdat hij zich bijzonder ergerde aan het emotionele karakter van de oproepen, de toon van diverse artikelen en enkele stellingnamen van de Bomenstichting

De Taxodium van Tule

Reizende door Mexico en Guatemala ben ik veel mensen en bomen tegengekomen.

Hoogtepunt was een bezoek aan de "boom van Tule (Mexico), een meer dan 2000 jaar oude *Taxodium mucronatum*. Ik vond deze boom zeer indrukwekkend. Zou het niet aardig zijn af en toe in Bomennieuws iets te vertellen over bijzondere bomen of boomsoorten elders in de wereld?

EJ. Derks, Nijmegen

Met dank aan de heer Derks voor het uitstekende idee. Met ingang van dit nummer beginnen we in deze rubriek naast ingezonden brieven ook met het plaatsen van toegezonden foto's (red.).

De foto hiernaast hadden wij al in ons bezit en geeft goed de omvang van de boom weer. De omtrek is maar liefst 43 meter. De Taxodium is van oudsher een heilige plek geweest voor de Indianen. Later is naast de boom een kerk gebouwd.

Oplossing puzzel

Het Arboretum van Betsy Aal

De vader van Betsy was dendroloog en taalgeleerde. In de testamentair vastgelegde opdracht aan zijn dochter en erfgename Betsy Ondine Aal probeerde hij deze twee kwaliteiten te verenigen.

Hij vroeg Betsy op het te erven stuk grond een arboretum aan te leggen zodanig dat bomen (boomgeslachten) met een oneven aantal letters bij elkaar zouden staan evenals bomen met een even aantal letters. Verder zou gedurende 30 jaar elk jaar slechts één boom mogen worden geplant waarbij de boomnamen (geslachten) elkaar alfabetisch moesten opvolgen. Wat vader Aal nog niet wist, was dat Betsy, geheel in de stemming, met Bob Ment zou trouwen, waardoor haar naam B.O. Ment-Aal zou worden (*bomentaal*). Samen met Bob voerde ze het plan op voortreffelijke wijze uit: in vak E (even) kwamen de 'even bomen' en in vak O (oneven) de 'oneven bomen'. De dertigste boom moest na de letter V (van vogelkers) komen en een oneven aantal letters hebben. De oplossing is hier WALNOOT, maar ook ZELKOVA is een goede keus (al waren de meeste namen Nederlands). VUURDOORN vinden wij geen echte boom. Uit het aantal reacties op deze puzzel (8) bleek dat hij moeilijk was. Zeven oplossingen bevatten tenminste één goed antwoord, hieruit hebben wij de twee prijswinnaars geloot, nl. Ineke Groenen-de Greef uit Veldhoven en Tine Ingenhoes uit Den Haag. Zij ontvangen het boek 'Bomen kennen en herkennen'. Gefeliciteerd!

Twee inzenders hadden alle drie de vragen goed, en hen vermelden wij hier met ere: Veronica van Amerongen uit Amsterdam en Christine Tamminga-Smeulders uit Hilversum.

Extra dank aan prijswinnares Tine Ingenhoes uit Den Haag die de hele oplossing in een sprookje verwoordde ('Betsy en Bob leefden nog lang en gelukkig, zij liet in een flat elf-hoog aan zee - zij konden geen bomen meer zien').

Aart de Veer

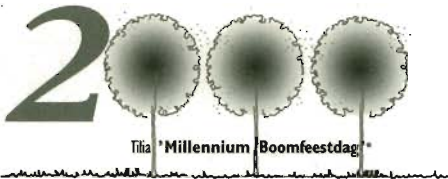

Kort nieuws

Bomen voor eeuwen

22 maart - 44e Boomfeestdag

De Boomfeestdag staat dit jaar in het teken van het nieuwe millennium. Dit is voor Hare Majesteit de Koningin en alle ambassadeurs in ons land mede aanleiding geweest de landelijke viering bij te

wonen. Gezamenlijk zullen zij twaalf Millenniumbomen planten. De locatie is de nieuwe woonwijk Leidsche Rijn van de gemeente Utrecht. De Bomenstichting draagt aan deze dag een steentje bij met het planten van één van de twaalf bomen. Speciaal voor deze Boomfeestdag zijn tweeduizend bolvormige linden gekweekt. Ze staan officieel geregistreerd als Tilia "Millennium Boomfeestdag"®. Twaalf van deze linden worden in een cirkel geplant in de nieuwe wijk van Utrecht. De andere 1988 stuks zijn enige tijd geleden aan gemeenten voor de lokale vieringen te koop aangeboden. De bomen zijn ruim vijftien jaar oud.

Bomenpaspoort

Onder het motto 'Bomen voor eeuwen' wordt speciale aandacht geschonken aan het feit dat bomen vele eeuwen oud kunnen worden. In Utrecht en in verschillende andere plaatsen gaan scholieren van de basisscholen monumentale bomen in de omgeving bekijken. Daarvoor is gebruik gemaakt van de gegevens uit het register van de Bomenstichting. De kinderen krijgen een bomenpaspoort mee waarin allerlei opdrachten staan die ze moeten uitvoeren.

Nieuwe musical

Voorafgaand aan het planten van de Millenniumbomen wordt Hare Majesteit welkom geheten in het nu bestaande veilinggebouw Vleuten-De Meern. Daar zal zij getuige zijn van de premiere van de nieuwe Boomfeestmusical "Bomen voor eeuwen", geschreven door Georgette en Han Kooreneef. Kinderen spelen in een bos en vragen zich af wat de bomen in hun leven allemaal hebben meegemaakt. Stel je voor dat de bomen daarover zouden kunnen vertellen... Dan gebeurt er iets heel bijzonders.

Milieuactiviste VS na 2 jaar uit boom

SACRAMENTO – Een Amerikaanse milieuactiviste heeft na twee jaar in een mammoetboom in Californië te hebben gezeten weer voet op de bodem gezet. Ze begon haar actie in 1997 om te voorkomen dat de oeroude Redwoodboom gekapt zou worden. En uiteindelijk was dat gelukt. Julia Hill sprak een dag eerder af dat de bewuste Redwoodboom en de andere bomen in een straal van 60 meter gespaard zouden blijven. (ANP)

Kaalslag voor aanleg park

BERGEN OP ZOOM – Het televisieprogramma "Ook dat nog" besteedde er aandacht aan. De gemeente Bergen op Zoom knapt het natuurgebied Kijk-in-de-Pot op. Men wil hier een mooi park van maken. Men gaat daarbij wel erg slagvaardig aan de gang. Honderden bomen gaan tegen de vlakte. Er is niet eens geïnventariseerd wat waardevol is in dit gebied. Een lokale groepering weet ternauwernood zes grote krimlindes voorlopig te behouden. Deze prachtige bomen moeten notabene wijken voor een betonnen constructie die als entree dient voor het park. Hoe leggen we dit soort keuzes aan de toekomstige generaties uit?

Kroezeboom van Ruurlo onder het mes

Het gaat niet goed met de Kroezeboom van Ruurlo. Deze meerstammige, monumentale eik aan de Borculoseweg is aangetast door de biefstukzwam, de oesterzwam en de zwavelzwam. Volgens Luc Noordman, culinair specialist van de Bomenstichting, stuk voor stuk heerlijk eetbare paddestoelen, die helaas desastreus zijn voor de boom. De boom zal uiteindelijk ten onder gaan aan de schimmels.

De gemeente stelt volkomen terecht dat deze boom van groot historisch belang is voor Ruurlo. Zij wil de eik zo lang mogelijk op deze plek handhaven, maar uiteraard moet het verkeer een veilige doorgang kunnen vinden. De Bomenstichting adviseert de kroon drastisch te snoeien en verankeringen aan te bren-

gen. Op deze wijze wordt de kans op het uitbreken van takken tot een minimum beperkt. Deze maatregelen worden in maart van dit jaar uitgevoerd. De boom zal nu jaarlijks worden geïnspecteerd om de voortgang van de schimmelaantasting in de gaten te houden.

Boeken

Beheer van bosranden

A.H.F. Stortelder e.a.
Gebonden, 96 bladzijden, kleurfoto's
Uitg. KNNV Utrecht
f 29,95
ISBN 90 5011 130 0

Onder begeleiding van de werkgroep Natuurtechnisch Bosbeheer stelde IBN-DLO het boekje "Beheer van Bosranden" samen.

Oude bosranden en houtwallen zijn de vorige eeuw voor een groot deel verdwenen.

Hierdoor is zeker de helft van de inheemse bomen en struiken zeldzaam geworden.

den, is de genetische variatie sterk afgenomen en zijn ook een aantal andere organismen achteruitgegaan.

Het boek geeft aanwijzingen en signaleert tal van (eenvoudige) mogelijkheden om goede gevarieerde bosranden te ontwikkelen.

Bossen op zandgronden, op klei- en leemgronden en moerasbossen worden beschreven. De schema's geven een overzichtelijk beeld van de in de verschillende bosranden voorkomende dieren: zoogdieren, vogels, amfibieën, reptielen en vlinders.

Een interessant boekje met een groot aantal duidelijke foto's van herkenbare situaties. Gelukkig herkenbaar. Ze zijn er nog, of we: terreinen waar zulke foto's gemaakt kunnen worden.

Uit het boekje blijkt duidelijk dat inzet van zagende en maaiende mensen slechts tot een gevarieerd en waardevol landschap kan leiden, indien deskundigheid onder handbereik is. Eveneens blijkt dat zo'n deskundigheid bij het ontwerpen van een bosplan voorwaarde is. Mits beheerd met kennis en kunde, kan ons beperkte bosareaal veel meer

waarde en functie krijgen. Meer waarde voor ons en voor tal van organismen.

Voor gemeentelijke en andere terreinbeheerders een erg aan te bevelen boekje. Afhankelijk van het "natuurstadium" waarin de beherende instantie verkeert, kan men uit het boekje veel kennis opdoen of een bevestiging krijgen van het feit dat men goed bezig is.

Voor de niet bosrandbeherende, maar in het landschap geïnteresseerde lezers van Bomennieuws is het gewoon een interessant boekje dat je eens ergens moet lenen.

Douwe van der Heij

Bosplantsoen

Samenstelling: ing.Y. in 't Velt en J. Vermeulen,
264 pagina's,
Uitg. IPC Groene ruimte
prijs f 55,-
ISBN 90-74481-12-4

Voor iedereen die inheemse bomen en struiken wil herkennen of ze wil toepassen is het boek "bosplantsoen" een must. Inmiddels is de elfde druk verschenen, die voor wat betreft inhoud en vormgeving geheel herzien is. Gebleven zijn de uitgebreide soortbeschrijvingen met de vele illustraties en determinatietabellen, waar-

bij zowel aan de zomer- als winterkenmerken aandacht is besteed.

Ruim tweehonderd soorten komen aan bod. Wat het boek

echter zowel

voor vakmensen maar ook voor de leek extra waardevol maakt, is dat er nu ook informatie opgenomen is over ecologische en bosbouwkundige aspecten. Zo komen bij de ecologische aspecten zowel groeiplaatsfactoren aan bod, successiefactoren (veranderingen in de samenstelling van een beplanting in de loop der tijd), de structuur (de opbouw van de beplanting) en de betekenis van

het gewas voor plant en dier. De veldesdoorn herbergt bijvoorbeeld veel spinnen en is een drachtplant voor bijen. Het boek bevat vele tabellen, o.a. een overzichtstabel met de eigenschappen van alle in dit boek behandelde soorten. Ook zijn tabellen opgenomen waarmee de lezer kan nagaan welke soorten van nature op een bepaalde plaats voorkomen. Gehandhaafd zijn (in gewijzigde vorm) de overzichten van drachtplanten, giftige bomen en struiken, populierenklonen en kwaliteitsnormen voor plantmateriaal.

Subsidiereregelingen voor bos succesvol.

De subsidiereregelingen die de provincie Limburg begin 1999 heeft opgesteld voor instandhouding en verbetering van bossen, worden veelvuldig gebruikt. Dat succes geldt vooral voor de stimuleringsregeling voor geïntegreerd bosbeheer waardoor dit jaar al in 2500 ha bos een begin is gemaakt om het bos natuurlijker in te richten. In totaal geeft de provincie Limburg in 1999 bijna f 245.000,- uit voor provinciaal bosbeleid. Uitvoerende instanties zijn Bosgroep Limburg die particuliere eigenaren zal bijstaan en stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL) in Roermond.

Boek over aanleggen bos

De stichting Bos en Hout ontvangt f10.000,- voor het vervaardigen van een boek over het aanleggen van bossen. Dit wordt een soort handleiding voor multifunctionele bosaanleg, waarbij zo mogelijk Limburgse situaties als voorbeeld dienen.

'Bomen en Wet' in herdruk

Bomen en Wet is uitverkocht. De herziene druk zal het komend najaar verschijnen en zoals gebruikelijk bij de Bomenstichting verkrijgbaar zijn.

Bomennieuws

25e jaargang, nummer 1, voorjaar 2000
ISSN 0166-784 X

Een uitgave van de Bomenstichting te
Utrecht

*Beschermvrouwe
Hare Majesteit de Koningin*

Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie:
Marjan van Elsland
Douwe van der Heij
Maartje Nelemans
Aart de Veer
Roelie de Weerd

Eindredactie:
Florentine van Eeghen

Hoofdredactie:
Frank Moens

Vormgeving:
Sander Appel, Frank Moens

Productie:
Celeste Koen, Marleen Broekman

Aan dit nummer werkten mee:
Ko Bierman, Lucien Calle, Edwin Koot,
San van der Molen.

Redactieadres:
Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 234 07 78, fax (030) 231 03 31
e-mail: bomensti@pz.nl

Internet:
<http://www.bomenstichting.nl>

Wilt u een artikel insturen, vraagt u dan
eerst de richtlijnen en de mogelijke omvang
op bij de hoofdredacteur.
De redactie beslist over de plaatsing.

Advertentie-exploitatie:
Bomenstichting, t.a.v. Frank Moens

Druk:
Van den Berg's Drukkerij - Maarn

Overname van artikelen en berichten na
overleg met de redactie.

Gedrukt op Reviva offset 100 grams.

Bomennieuws is voor donateurs van de
Bomenstichting gratis.
Donateur wordt u voor:
f40,- per jaar
65+ f 30,- per jaar

Doelstelling Bomenstichting
Onder het motto 'Met bomen meer mens'
werkt de Bomenstichting aan haar doel:
de zorg en het respect voor bomen te bevorderen.

Bestuur van de Bomenstichting
ir. H.R.F. Schotanus (voorzitter)
mw. ir. M. van Elsland (secretaris)
prof. drs. G.M. Vogely (penningmeester)
mr. J.W. Dieker
ir. H.M. Heijbroek
M. de Winter

23

Agenda

Maart

18

Bodemverzorging en compost

Informatiemiddag over het gebruik van
compost, (hulp)messtoffen, preparaten
en bodemverzorging.

Vanaf 13.30 uur in de Bloemen- en
Plantenkwekerij Kraaybeekherhof.

adres: Diederichslaan 25 in Driebergen
inlichtingen: 0343-533365

19

'De natuur in de muziek'

Benefietconcert voor het International
Tree Fund met Jan-Willem Baljet e.a.
Ook expositie bomenkunst. Cristofori
Amsterdam.

Aanvang: 16.00 uur

Kaartjes à f32,50 reserveren bij
Cristofori 020-6268495.

Informatie over het ITF 0317-313616
of www.itf.nl

April

13 en 14

Congres "Natuurcultuur in Nederland".
Staatsbosbeheer organiseert in Ouwe-

hands Dierenpark te Rhenen het con-
gres "Wat is de plaats van natuur in onze
samenleving? Wat voor ontwikkelingen
zijn er gaande die hierop van invloed
zijn?" Het congres is met name interes-
sant voor wetenschappers, natuurbe-
heerders en beleidsmakers op het gebied
van natuur.

Informatie:

Staatsbosbeheer, Carry Lorier,

tel.: 030-6926330,

e-mail: C.Lorier@sbb.agro.nl;

uitnodigingen aan te vragen via dit
e-mail adres.

Mei

13

Nationale klimwedstrijden 2000

Dit evenement wordt dit jaar voor de
tweede maal georganiseerd.

De wedstrijden vinden plaats te 'Huize
Bergen' in Vught. Inlichtingen: 073-
6567235

Eerherstel voor de hoogstamboomgaarden

Na de rooi-acties van de jaren zestig en
het verval in de decennia daarna, zitten
de Limburgse hoogstamboomgaarden
weer enigszins in de lift. Het is nu alweer
tien jaar geleden dat de stichting IKL
(Instandhouding Kleine Landschaps-ele-
menten in Limburg) de noodklok luid-
de: uit een provinciale inventarisatie was
gebleken dat sinds 1950 tachtig procent
van de hoogstamboomgaarden die zo
wezenlijk zijn voor het beeld en de sfeer
van het Limburgse landschap, was verd-
wenen. Wat er wel nog van restte, werd
niet meer onderhouden. Voor de provin-
cie Limburg was dit in 1989 de aanlei-
ding om de stichting IKL te ondersteu-
nen met een herstelplan voor de
Limburgse boomgaarden.

In de laatste tien jaar voerde IKL in
bestaande boomgaarden aan 20.000
bomen achterstallig onderhoud uit en
plantten de medewerkers precies 21.847
nieuwe, karakteristieke hoogstamfruit-

bomen aan. Dit gebeurde eerst met
steun van de provincie Limburg en later
konden door de hulp vanuit het bedrijfs-
leven compleet nieuwe boomgaarden
worden aangeplant.

Naast de landschappelijke verbetering is
de waardering voor het behoud van
boomgaarden in de afgelopen tien jaar
tijd enorm toegenomen. Dar blijkt
onder meer uit de grote belangstelling
voor de hoogstamcursussen van IKL.
Inmiddels hebben meer dan 1800 men-
sen deelgenomen aan deze cursussen. De
stichting IKL wil de aanplant van boom-
gaarden ook in de komende jaren voort-
zetten. Geïnteresseerde grondeigenaren
kunnen hiervoor contact opnemen met
de stichting IKL: tel. 0475-352000.

Rijp & Groen

Motto

De Bomenstichting heeft nu al jaren het zeer toepasselijke motto "met bomen meer mens".

Maar er zijn zoveel meer goede kreten te verzinnen. Ik bewaar al jaren een lijstje, dat ik hier nu ga noteren met het verzoek aan u als lezer om er aanvullingen op te geven. Als u een motto kunt verzinnen, waar we helemaal verrukt van zijn, dan gaan we daar wat mee doen in de toekomst.

"Als je bomen beschermt, bescherm je jezelf."

"Bomen zijn eindeloos goed"

"Bomen onbetaalbaar goed"

"Bomen daar kun je niet omheen"

"Bomen zijn geen luxe" (is al eens gebruikt)

We komen hier in Bomennieuws nr.2 op terug.

Dunnen

Voor dunningsmaatregelen heb je in veel gemeenten geen kapvergunning nodig. Dat is niet zo vreemd, als je bedenkt, dat het uitdunnen van een bos, bosje of boomgroep goed is voor de overblijvende bomen. Die krijgen, als de dunning volgens de regels verloopt, de ruimte, die ze nodig hebben om zich verder te ontwikkelen. Tot zover niets aan de hand. Het wordt pas een probleem, als mensen bomen gaan omzagen onder het motto van een dunning, zonder dat daar ook maar in de verste verte sprake van is. Ook in dit geval is een oproep aan de gemeenten op zijn plaats: maak dunningen kapvergunningplichtig. En maak zelf ook geen misbruik van deze term, want hij klinkt heel deskundig en verantwoord, maar het is echt alleen maar een dunning, als een groot deel van de bomen verspreid over het terrein blijft staan. Alle andere maatregelen heten gewoon KAPPEN.

Rust en ruimte

Bomen zijn voor mensen van groot belang, onder meer omdat ze voor rust en ruimte zorgen in ons drukke bestaan, in ons volle hoofd. Je kunt het ook omkeren: bomen hebben op hun beurt ook rust en ruimte nodig om goed te kunnen functioneren. In ons volle Nederland moeten wij die twee voorwaarden voor de bomen scheppen en bewaken opdat zij weer hun betekenis voor ons kunnen hebben. Annette van Straten vertelde dat op een bomendag in Stadsdeel Bos en Lommer. Het is zo logisch, maar je moet er maar opkomen! Een 'ogenopener'.

Bedrijvenpark

We worden in Nederland de laatste jaren regelmatig lekker gemaakt met aankondigingen in de plaatselijke pers dat de gemeente er een bedrijvenpark bij krijgt. Wie zich dan verheugd afvraagt, hoe dat moois er wel uit zal gaan zien, komt bedrogen uit. Geen groene oase met hier en daar een prachtig bedrijfspand verscholen tussen de bomen, maar een kale aaneenschakeling van lelijke gebouwen zonder enige groene aankleding. Laten we met ons allen proberen om daar iets aan te doen. Ideeën?

Boomverzorger??

Een prachtige, volwassen beuk wordt uit een tuin weggehaald met als voornaamste argument, dat hij teveel licht wegneemt. Een buurvrouw informeert bezorgd bij degene die dit doet, of er wel een kapvergunning is. Dat blijkt het geval. Ze vraagt vervolgens, of dat zo gemakkelijk gaat. "Ja hoor, als u ooit voor een van uw bomen een kapvergunning nodig heeft, dan belt u mij maar, ik regel dat zo voor u". Je zal zo'n 'erkende' boomverzorger in je gemeente hebben. De moraal van dit verhaal: ga als gemeentelijk ambtenaar, belast met het verlenen van kapvergunningen, nooit zonder meer af op verklaringen van "boomverzorgers", die je niet goed kent, maar ga in zulke gevallen liever even zelf kijken. Sommige van die jongens doen echt alles voor geld, helaas.

Onrust

In de omgeving van Baarn en Soest is een zekere Jaap Onrust bezig bomen te redden op een manier, waar de Bomenstichting met verbazing naar kijkt. Hij haalt de kranten met ongenueanceerde vuilspuiterij, die nauwelijks serieus te nemen is. Als hij in zijn onmacht de Bomenstichting en haar medewerkers persoonlijk aanvalt, kunnen we daar nog wel om lachen. Maar als hij het weghalen van een - voor mensen - levensgevaarlijke boom op een druk kruispunt met alle middelen probeert tegen te houden, worden wij daar wel onrustig van.

Marjan van Ehlant

